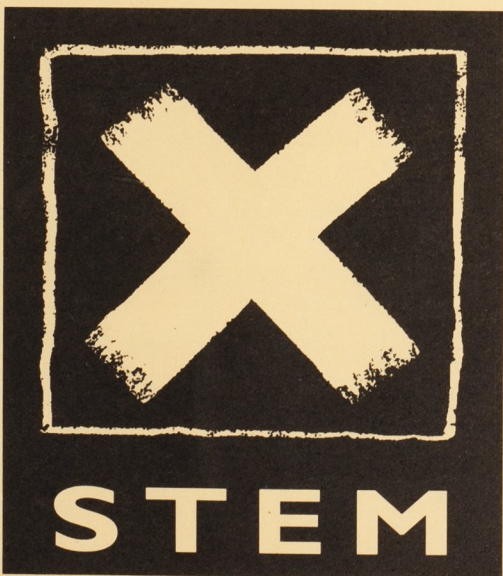

MCH 911-142-3-1

A

JY

JOU STEMREG EN DIE VERKIESING

'N BLACK SASH-PUBLIKASIE

Geskep namens die Onafhanklike Forum vir Kiesersonderrig

Hierdie boekie is 'n handleiding om uit te leer. Die Black Sash en die Onafhanklike Forum vir Kiesersonderrig (OFKO) hoop baie mense sal die kans kry om dit te lees en saam met ander mense te bestudeer. Om hierdie rede kan enigiemand afdrukke daarvan maak, dit aanhaal, of dit in enige ander taal vertaal. Ons enigste versoek is dat enige vertaling wat gemaak word, noukeurig is en nie die betekenis van dit wat ons geskryf het, verander nie.

Deel asseblief die boek met ander mense om hulle te leer stem.

Die boek is in Afrikaans, SePedi, SeSotho, Setswana, Tsonga, Venda, Xhosa en Zoeloe vertaal.

Nog eksemplare van die boek kan van die Black Sash of OFKO bestel word:

Black Sash

Posbus 2827

JOHANNESBURG 2000

☎ 834-8361 (011)

OFKO

Posbus 7748

JOHANNESBURG

☎ 836-8061 (011)

Dit word gratis aan individue en OFKO-organisasies uitgereik.

Uitgegee deur: Gille de Vlieg, Black Sash, Andersonstraat 25, Johannesburg

Vertaal deur Afrophone Translation & Interpreting Services, Posbus 32963, Braamfontein 2017.

Februarie 1994

ISBN 1-874988-04-8

INHOUD

Agtergrond	4
Verkiesings	6
Die Nuwe Parlement	7
Die Opposisie	9
Die Grondwetgewende Vergadering	11
Die Nuwe Provinsies	12
Die Provinsiale Wetgewende Liggame	13
Die Verkiesing	15
☐ Wat stemreg vir jou kan doen	15
☐ Wat stemreg nie vir jou kan doen nie	17
☐ Boikot van die verkiesing	18
Wie sal die verkiesing reël?	19
☐ Wat is 'n Vrye en Regverdige Verkiesing?	20
☐ Hoe sal ons verseker dat die verkiesing Vry en Regverdig is?	22
Die Gedragskode	24
Jy en Jou Stemreg	28
☐ Wie kan stem?	28
☐ Wie kan nie stem nie?	28
☐ Watter dokumente moet jy hê?	29
Stemdag	32
☐ Stemplokale	33
☐ By die Stemplokaal	34

Binne die Stemlokaal	36
☐ Wys jou ID	36
☐ Gaan hande na	37
☐ Merk hande	37
☐ Kry stembrief	38
☐ Maak 'n merk op die stembrief	40
☐ Plaas stembrief in stembus	41
☐ Verlaat die stemlokaal	43
Een Stembrief of twee?	44
Mense wat hulp nodig het	46
Spesiale Stemme	48
Die Tel van die Stemme	49
Die Bekendmaking van die Uitslag	50
Gevolgtrekking	51
Bylaag: Hoe om 'n Identiteitsdokument te kry	52

AGTERGROND

Om te kan **stem** is jou **demokratiese reg**. Alle burgers het die reg om hul leiers en regering te kies. Dit is waaroor demokrasie gaan.

Hoewel sekere mense in die verlede in Suid-Afrika die leiers van hul kerkgroepe, vakbonde of civics kon kies, is die meerderheid Suid-Afrikaners die reg om hulle regering te kies, geweier.

Nou sal alle Suid-Afrikaners wat 18 jaar oud en ouer is vir die eerste keer kan stem en hul eie regering kan kies.

LET WEL: Alle burgers van Transkei, Bophuthatswana, Venda en Ciskei het op die 1ste Januarie 1994 weer burgers van Suid-Afrika geword. Hulle het die reg om saam met die res van Suid-Afrika vir 'n nuwe regering te stem. Hulle sal weer deel van Suid-Afrika wees.

Ons het nou, na die onderhandelinge wat tussen verskillende partye gehou is, 'n nuwe Grondwet wat vir die volgende vyf jaar sal geld. Dié Grondwet word die **Oorgangsgrondwet** genoem.

Die Grondwet bevat 'n **Handves van Menseregte** wat al die mense teen diskriminasie en ongeregtheid sal beskerm.

'n **Uitvoerende Oorgangsraad** (UOR) is aangestel wat bestaan uit een verteenwoordiger van elk van die partye wat daarby wil aansluit.

Die **UOR** se taak is om Suid-Afrika vir demokrasie voor te berei.

Een van die eerste dinge wat die UOR gedoen het, was om die **Onafhanklike**

ViVa
OVK!

Verkiesingskommissie -

die OVK - aan te stel wat die verkiesing sal reël en besluit of dit vry en regverdig is.

Al dié dinge sal later verduidelik word in hierdie handleiding wat oor Suid-Afrika se eerste demokratiese verkiesing gaan.

VERKIESINGS

WAT IS 'N VERKIESING?

Dit is 'n besondere geleentheid wanneer al die volwassenes in 'n land die Regering kies.

Die **Regering** is die groep mense wat die land beheer.

Verkiesings vir 'n Regering word gewoonlik elke vier of vyf jaar gehou. Dit word “**gereelde verkiesings**” genoem en is 'n baie belangrike deel van demokrasie.

Gereelde verkiesings beteken mense kan 'n slegte regering wat nie doen wat die mense wil doen nie, vervang.

WAT IS BESONDER AAN HIERDIE VERKIESING?

Hierdie verkiesing sal die eerste **demokratiese verkiesing** wees wat Suid-Afrika nog ooit gehad het.

WAARVOOR STEM ONS?

Ons sal almal saam vir 'n nuwe **Parlement** en nege **Provinsiale Wetgewende Liggame** stem. (Die woord “wetgewend” is nog 'n woord vir parlement. Dit verwys na die groep mense wat wette maak.)

DIE NUWE PARLEMENT

Die nuwe Parlement sal uit die **Nasionale Vergadering** en 'n **Senaat** bestaan.

Daar sal 400 mense in die **Nasionale Vergadering** wees. 200 van die mense sal verteenwoordigers van die nuwe Provinsies wees. Die ander 200 sal nasionale verteenwoordigers wees.

Daar sal 90 mense in die **Senaat** wees. In die Senaat sal daar 10 verteenwoordigers van elk van die nege nuwe Provinsies wees.

(Vir 'n verduideliking van die nuwe Provinsies sien bladsy 12.)

Die President van Suid-Afrika sal deur die Nasionale Vergadering verkies word. Hy of sy moet een van die mense wees wat tot die Vergadering verkies is. Die eerste President sal waarskynlik die leier van die party wees wat die meeste stemme in die verkiesing ingepalm het.

Daar sal ook twee of drie **Uitvoerende Vise-Presidente** wees. Een van hulle sal 'n lid van die party wees wat die meeste stemme in die verkiesing gewen het.

Die Kabinet sal uit die President, die Vise-Presidente en nie meer nie as 27 Ministers bestaan.

Die woord “Ministers” het niks met die Kerk te doen nie.

Die Ministers van ’n regering is verkose Parlementslede wat gekies word om die verskillende regeringsdepartemente te beheer, bv. die Minister van Buitelandse Sake, die Minister van Finansies, die Minister van Verdediging ens.

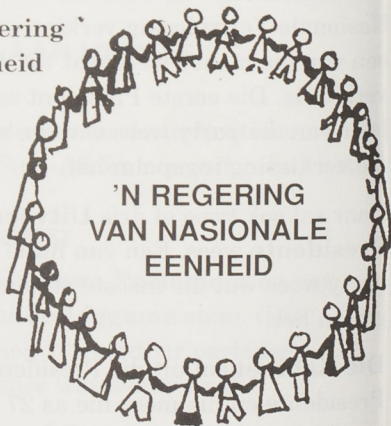
Die Ministers in die nuwe kabinet moet almal verkose lede van die Nasionale Vergadering wees.

Die Kabinetsministers in die eerste regering van ’n demokratiese Suid-Afrika sal gekies word in verhouding tot die aantal setels in die Nasionale Vergadering wat elke party tydens die verkiesing gewen het.

Elke party wat 20 setels of meer gewen het, sal minstens een Minister in die kabinet mag hê.

Dit is wat met ’n **Regering van Nasionale Eenheid** bedoel word.

Dit beteken dat elke politieke party wat bewys het dat dit genoeg steun het vir die volgende vyf jaar deel aan die Regering kan hê.

DIE OPPOSISIE

Die klein partye wat minder as 20 setels in die Nasionale Vergadering kry, is egter ook baie belangrik.

Hulle sal nie deel van die Regering wees nie, maar sal die **Opposisie** in die Nasionale Vergadering wees.

Die Opposisie in 'n demokrasie is daardie mense wat in die Parlement vrae stel, wat die regering kritiseer as dit nie doen wat dit belowe het om te doen nie, wat die verkeerde goed wat die regering moontlik gedoen het, op die lappe bring, en wat aan die volgende verkiesing deelneem met die hoop om genoeg setels te wen om die volgende Regering te wees.

Lande wat nie
gereelde verkiesings
het nie, is nie
demokraties nie.

Dit is nog 'n rede waarom gereelde verkiesings baie belangrik is.

Wanneer die uitslag bekend gemaak word ná die verkiesing, sal die ondersteuners van die partye wat baie setels gewen het, verheug wees.

Maar die ondersteuners van die klein partye behoort ook bly te wees want hulle het setels in die Parlement gewen en het 'n baie belangrike taak om te verrig.

VIVA!

DIE GRONDWETGEWENDE VERGADERING

Die Nasionale Vergadering en die Senaat sal gewoonlik in verskillende sale of “kamers” bymekaarkom.

Soms sal die 400 verteenwoordigers in die Nasionale Vergadering en die 90 verteenwoordigers in die Senaat egter saam in een plek vergader om die optrek van 'n nuwe permanente Grondwet vir Suid-Afrika te bespreek.

Wanneer al die verteenwoordigers in een plek hiervoor saamkom, vorm hulle die **Grondwetgewende Vergadering**. Dit beteken die permanente Grondwet vir Suid-Afrika sal deur mense opgestel word wat ons gekies het om die taak te verrig. Hulle sal mense wees wat **gekies is**.

DIE NUWE PROVINSIES

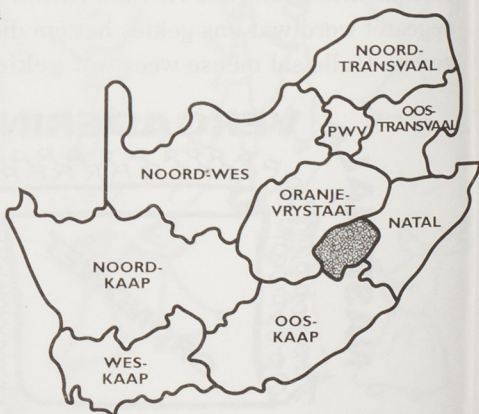
In die verlede het Suid-Afrika vier provinsies gehad: Kaap, Oranje-Vrystaat, Natal en Transvaal.

Nou gaan daar nege provinsies wees.

Veral Kaap en Transvaal gaan in kleiner provinsies verdeel word omdat hulle op die oomblik so groot is.

Die nuwe Provinsies sal Natal, Noord-Kaap, Noord-Transvaal, Noord-Wes (die noordelike dele van die Kaap en die westelike dele van Transvaal), Oos-Kaap, Oos-Transvaal, Oranje-Vrystaat, Pretoria-Witwatersrand-Vereeniging (die PWV-gebied) en Wes-Kaap wees.

Daar sal geen tuislande meer wees nie. Hulle sal weer deel van Suid-Afrika en die Provinsies wees.

DIE PROVINSIALE WETGEWENDE LIGGAME

Ons sal ook vir die **Provinsiale Wetgewende Liggame** (hulle kan ook die provinsiale parlemente genoem word) in die verkiesing stem.

Dié provinsiale parlemente is baie belangrik want hulle sal wette oor ontwikkeling, gesondheid, welsyn, onderwys, behuising, vervoer en baie ander dinge vir die mense in daardie provinsie kan maak.

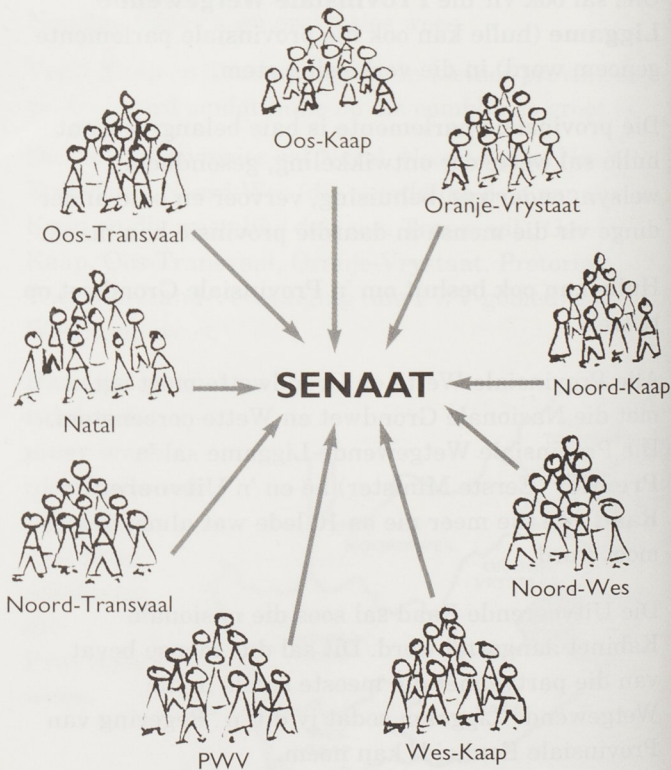
Hulle kan ook besluit om 'n Provinsiale Grondwet op te trek.

Alle Provinsiale Wette en Grondwette moet egter met die Nasionale Grondwet en Wette ooreenstem. Die Provinsiale Wetgewende Liggame sal 'n **Premier** (Eerste Minister) hê en 'n **Uitvoerende Raad** van nie meer nie as 10 lede wat almal gekies moet word.

Die Uitvoerende Raad sal soos die nasionale Kabinet aangestel word. Dit sal dus mense bevat van die partye met die meeste setels in die Wetgewende Liggaam sodat jy dit 'n "Regering van Provinsiale Eenheid" kan noem.

Die eerste taak van 'n Provinsiale Wetgewende Liggaam ná die verkiesing is om 10 mense te kies wat die Provinsie in die Senaat gaan verteenwoordig. (Sien bladsy 7.)

DIE VERKIESING

Die verkiesing sal op Woensdag 27 April 1994 en Donderdag 28 April 1994 gehou word.

Om te verseker dat almal die kans kry om te stem, sal Woensdag 27 April 'n openbare vakansiedag wees.

As jy 'n spesiale stem nodig het (sien bladsy 48), kan jy op Dinsdag 26 April stem.

WAT STEMREG VIR JOU KAN DOEN

Voor die verkiesing gaan elke politieke party beloftes maak oor wat hulle vir die land en al die mense gaan doen.

Miskien gaan jy vir een van die groot partye stem wat beloop om die dinge te doen wat jy dink vir jou en vir Suid-Afrika die beste is.

Jou stem sal help om die **Regering** daar te stel wat jy dink die beste vir Suid-Afrika is.

Sekere mense sal besluit om vir 'n klein party te stem want hulle wil 'n sterk **Opposisie** hê.

Onthou,
jou stem is
belangrik.

Dit sal bepaal hoe ons nuwe Parlement en die Provinsiale Wetgewende Liggame sal lyk.

Jy moet onthou mense wat tot 'n Parlement of Wetgewende Liggaam verkies word, is verantwoordelik vir, en verantwoordbaar aan, **jou, die kieser**. Hulle moet probeer verseker die beloftes wat hulle gemaak het, word uitgevoer.

Ná die verkiesing moet hulle op vergaderings aan jou en ander mense verslag doen en julle menings inwin.

As hulle nie doen wat hulle belowe het om te doen nie, hoef jy nie weer vir hulle in die volgende verkiesing te stem nie.

Die regering is verantwoordelik vir en verantwoordbaar aan die kiesers

WAT STEMREG NIE VIR JOU KAN DOEN NIE

Suid-Afrika het baie probleme: armoede, gebrek aan werk, gebrek aan onderwys en vaardighede, gebrek aan behuising.

Die nuwe Regering sal nie onmiddellik genoeg huise en werk kan verskaf nie.

Dié dinge sal ook nie die dag na die verkiesing verskaf word nie.

Geen Regering in enige land kan alles self doen nie.

Gewone burgers sal meer moet doen as om net te stem om dinge te verander.

Ons sal hard moet saamwerk om te verseker dat Suid-Afrika 'n regverdige gemeenskap met vrede en veiligheid vir almal word.

Anders as in die verlede sal ons saam met die nuwe Regering kan werk omdat dit verantwoordbaar aan ons sal wees en wette moet maak wat ontwikkeling en geregtigheid moontlik maak.

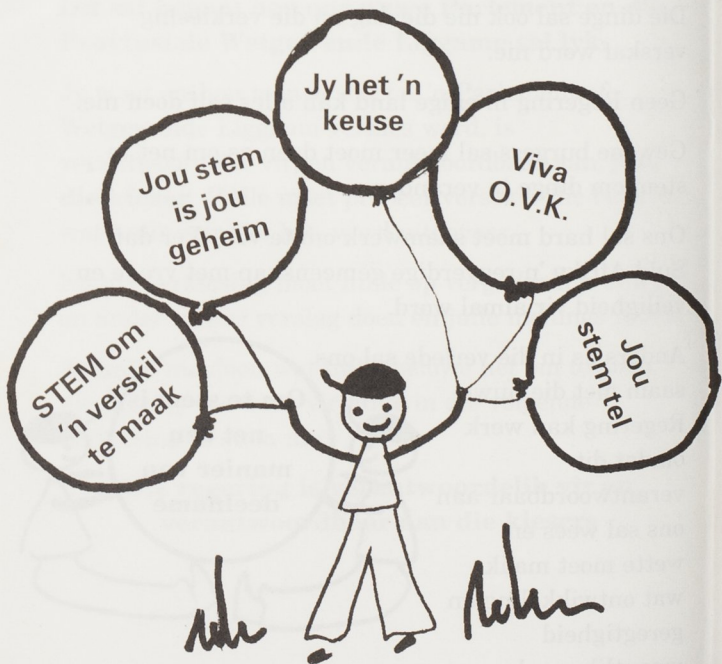

BOIKOT VAN DIE VERKIESING

Sekere mense gaan nie stem nie. Hulle gaan ander mense probeer oortuig om nie te stem nie.

Dis hulle demokratiese reg.

Onthou: **dis jou demokratiese reg** om te besluit om te stem of nie te stem nie.

WIE GAAN DIE VERKIESING REËL?

Die Onafhanklike Verkiesingskommissie - die OVK - sal die verkiesing reël. Daar is elf Suid-Afrikaners op die Kommissie.

Regter Johann Kriegler is die voorsitter met advokaat Dikgang Moseneke as die ondervoorsitter. Ander lede is eerwaarde Frank Chikane, dr Oscar Dhlomo, me Helen Suzman, mnr Johan Neyns, me Rosie Jager, me Dawn Mokhobo, mnr Charles Nupen, mnr B van der Ross en advokaat Zach Yacoob.

Die OVK-lede is mense wat ons kan vertrou. Die UOR, wat al die partye wat daaraan deelneem, verteenwoordig, het hulle aangewys.

Daar is ook vyf mense van ander lande op die Kommissie. Hulle kan aan die Kommissie se vergaderings deelneem, maar nie oor besluite stem nie.

Die OVK sal al die **verkiesingsmonitors** en **amptenare** aanstel, oor die verkiesingsproses toesig hou en **waarnemers** van Suid-Afrika en ander lande registreer.

Die OVK sal toesig hou oor die tel van die stemme om seker te maak daar is geen kullery nie.

Die OVK se werk is om te verseker die verkiesing is **vry en regverdig**.

WAT IS 'N VRYE EN REGVERDIGE VERKIESING?

'n Verkiesing is **vry** as jy, die kieser, die vryheid het om vir die party van jou keuse te stem sonder om vir inmenging of intimidasie of dreigemente van enigiemand te vrees.

Al die partye behoort vergaderings vrylik, sonder onderbrekings en intimidasie, te kan hou.

Daar moet “geen toegang”-gebiede wees - en geen party se vergaderings mag ontwrig word nie.

'n Verkiesing is **regverdig** as al die partye dieselfde geleenthede het om hul beleide by vergaderings te verduidelik, om in die koerante en op radio te adverteer, om plakkate op te sit en om hul verteenwoordigers op TV te laat verskyn.

Alle partye moet ewe veel tyd hê om op radio en TV te praat.

Die **Onafhanklike Mediakommissie** verseker dit.

'n Regverdige
verkiesing
beteken gelyke
toegang tot die
media

HOE SAL ONS VERSEKER DAT DIE VERKIESING VRY EN REGVERDIG IS?

Die OVK sal monitors dwarsoor die land aanstel. Enigiemand met enige klagtes oor intimidasie, of oor enige weiering om 'n vergadering te hou, of oor "geen toegang"-gebiede, kan 'n klag by 'n monitor lê.

Die monitor sal of probeer om met 'n Partyskakelingskomitee oor die twispunt te onderhandel, of, as dit misluk, die klagte na 'n Verkiesingsbeslissingsraad neem.

Daar sal baie Verkiesingsbeslissingsrade (tribunals) wees. Daar sal miskien een of meer persone op die beslissingsrade dien, maar elkeen moet 'n regsgeleerde as voorsitter hê.

Hierdie beslissingsrade mag reëls neerlê wat partye moet gehoorsaam en hulle kan 'n straf oplê vir diegene wat die **Gedragkode** oortree. (Sien bladsy 24.)

As 'n persoon of party nie saamstem met die bevinding van die beslissingsraad nie, kan hulle by die Verkiesingsappèlraad appelleer.

Die Verkiesingsappèlraad moet uit een regter, een regsgeleerde en een ander persoon bestaan.

Die laaste appèl kan aan die **Spesiale Verkiesingshof** gerig word. Die Hof sal uit een regter van die Appèlhof, twee regters van die Hooggeregshof en twee ander lede bestaan waarvan een 'n regsgeleerde moet wees.

Die Spesiale Verkiesingshof kan ook besluite van die OVK hersien.

Die OVK sal ook baie **waarnemers** registreer. Hierdie waarnemers sal Suid-Afrikaners wees wat in hul eie gemeenskappe vertrou word en mense van ander lande wat ons met ons verkiesing wil help.

Waarnemers sal nie betaal word nie. Om maklik uitgeken te word, sal hulle 'n soort armband of spesiale t-hemp dra.

As hierdie waarnemers enigiets verkeerd sien, soos intimidasie of iemand wat 'n kieser pla, dra hulle dit aan 'n monitor of amptenaar oor.

Al hierdie strukture - Skakelingskomitees van die partye, die Monitors en Waarnemers, die Verkiesingsbeslissingsrade en Verkiesingsappèlrade, en die Spesiale Verkiesingshof - is daar om toe te sien dat almal, insluitende al die partye, die **Verkiesingsgedragskode** nakom.

Daar is ook die **Nasionale Vredesmag (NVM)**. Dit bestaan uit mense van al die verskillende weermagte en polisiemagte in Suid-Afrika.

Die NVM help om wet en orde te handhaaf.

Jy sal NVM-lede aan hul blou pette kan uitken. Jy kan hulle om beskerming vra as daar moeilikheid in jou omgewing is.

DIE GEDRAGSKODE

Daar was al voorheen Gedragskodes in Suid-Afrika. Wanneer daar byvoorbeeld 'n boikot of 'n optog of 'n wegblyaksie beplan is, het verskillende groepe **vrywillig** ooreengekom om ordelik op te tree en nie geweld te gebruik nie.

Die Verkiegingsgedragskode is anders want dis **verpligtend**.

Dis in die wetboek opgeneem en alle partye en hul ondersteuners **moet** dit gehoorsaam.

Selfs politieke organisasies wat nie registreer om in die verkiesing te staan nie omdat hulle dit wil boikot, **moet** die Gedragskode gehoorsaam.

As partye nie die Gedragskode gehoorsaam nie, kan hulle met tot R100 000 beboet word; hul tyd op TV of radio kan

verminder word; hulle kan verbied word om vergaderings te hou; hulle kan verbied word om plakkate op te sit of pamflette te versprei; hul staatsbefondsing kan weggeneem word.

In gevalle waar 'n party ernstige intimidasie of geweld gebruik het, kan die registrasie van die party gekanselleer word en die party se naam van die stembrief afgehaal word sodat dit glad nie meer aan die verkiesing kan deelneem nie.

Die Gedragskode bepaal dat die partye wat aan die verkiesing deelneem, wye publisiteit daaraan moet gee sodat kiesers artikels en advertensies daaroor kan lees en daarvan by vergaderings sal hoor. Hier is die belangrikste punte van die Gedragskode:

- * alle partye **moet** geweld en intimidasie afsweer en hulle nie daaraan skuldig maak nie;
- * hulle mag **nie** toelaat dat gewere of ander wapens by vergaderings, optogte of demonstrasies gedra word nie;
- * hulle **moenie** leuens oor partye en hul verteenwoordigers vertel nie;
- * hulle **moenie** dinge oor partye sê wat mense baie kwaad maak nie;

* hulle **moenie** ander partye verhoed om vergaderings te hou of mense te besoek om steun te werf nie;

* hulle **moet** diskriminasie gegrond op ras, geslag, klas of godsdiens vermy;

* **hulle moet seker maak vroue kan volkome aan die verkiesing deelneem en dat vroue vry is om aan vergaderings deel te neem en 'n vrye keuse kan maak oor wat hulle wil stem;**

* hulle **moet** alles doen om die OVK te eerbiedig en om mense aan te moedig om die uitslag van die verkiesing te aanvaar.

MAAR ons moet onthou partye sal hulself sterk oor mekaar en hul leiers in verkiesingsveldtogte uitspreek.

Verkiesings gaan oor die stryd vir mag. Dis waarom mens uitdrukings soos “veg in die verkiesing” gebruik.

Moenie verras wees as mense wat saam onderhandel het en ooreenkomste bereik het mekaar erg begin kritiseer nie. Dis deel van die demokratiese proses en gebeur in verkiesings reg oor die wêreld.

Geweld is nie demokraties nie

JY kan help om te verseker dat ons verkiesing vry en regverdig is deur alle verkeerde optredes aan jou plaaslike monitors en waarnemers oor te dra asook deur respek te toon vir die demokratiese reg van ander mense om te stem vir die party van hul keuse en om vergaderings en optogte te hou as hulle wil.

Die verkiesing is ons verkiesing.

Ons kan dit laat werk

JY EN JOU STEMREG

WIE KAN STEM?

Om te kan stem, moet jy **18 jaar oud** of ouer wees.

Indien jy hieraan voldoen, kan jy stem as jy:

* 'n **Suid-Afrikaanse burger** is - onthou dit sluit nou die burgers van die TBVC-lande ook in.

As jy **nie** 'n Suid-Afrikaanse burger is nie, kan jy stem as **een** van die volgende op jou van toepassing is:

- * as jy 'n permanente verblyfpermit het om in Suid-Afrika te bly;
- * as jy in Suid-Afrika bly en met 'n Suid-Afrikaanse burger getroud is;
- * as jy in Suid-Afrika bly en die kind van 'n Suid-Afrikaanse burger is;
- * as jy iemand is wat voor die 31ste Desember 1978 na Suid-Afrika gekom het en sedertdien hier bly;
- * as jy in Suid-Afrika gebore is en altyd hier gebly het en die kind van iemand is wat na Suid-Afrika gekom het voor die 31ste Desember 1978.

WIE KAN NIE STEM NIE?

Die volgende mense sal **nie kan stem nie**: mense wat deur 'n hof as “nie by hul volle verstand nie” verklaar is, of in 'n inrigting aangehou word en as verstandelik ongeskik of dwelmafhanlik verklaar is.

Mense wat ten tyde van die verkiesing in die tronk is omdat hulle, sonder die opsie van 'n boete, tot tronkstraf gevonnissen is vir ernstige misdade soos moord, verkragting, ontvoering, bedrog, korrupsie en omkoperij, **kan nie stem nie**.

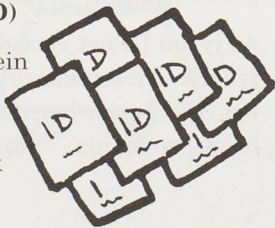
Mense wat ten tyde van die verkiesing in die tronk is omdat hulle nie hul boetes kon betaal nie, of omdat hulle verhoorafwagtend is, of omdat hulle skuldig bevind is aan minder ernstige misdade **kan** wel stem. (Sien Spesiale Stemme op bladsy 48.)

WAT MOET JY HÊ OM TE KAN STEM?

Jy moet een van die volgende dokumente hê as jy wil stem en jy moet dit saam met jou vat wanneer jy gaan stem:

* 'n Identiteitsdokument (ID)

Dit kan een van die nuwe klein groen ID's wees of enige ID wat voor 1986 aan kleurling, Indiër of wit mense uitgereik is.

- * 'n **tydelike identiteitskaart** uitgereik deur Binnelandse Sake
- * 'n ou **Verwysingsboek**
- * **identiteitsdokumente uitgereik deur die TBVC-lande.**

As jy nie een van die dokumente betyds vir die verkiesing kan kry nie, kan jy vir 'n **tydelike kieserskaart** aansoek doen.

Die OVK reik kieserskaarte uit - mense wat aansoek daarvoor doen, moet een of ander bewys hê dat hulle wel toegelaat sal word om te stem (sien bladsy 28).

Wanneer jy aansoek doen, vat jou geboortesertifikaat, doopsertifikaat, kliniekkaart, ou huispermitte, briewe van jou laerskool of briewe van vorige werkgewers saam. Jy moet 'n verantwoordelike mens saam met jou vat wat 'n ID het en 'n beëdigde verklaring kan aflê dat sy of hy jou goed ken en weet jy kwalifiseer om te stem.

Op die Tydelike Kieserskaart sal jou volle naam, geboortedatum en foto verskyn.

As jy jou ID net voor die verkiesing verloor sal jy 'n tydelike kieserskaart kan kry, maar dit sal help as jy jou ID-nommer het. As jy dit het, het jy geen ander bewys nodig nie.

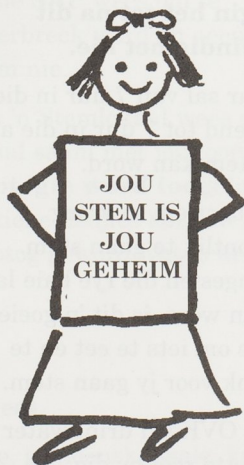
(Vir inligting oor hoe om vir 'n ID aansoek te doen, sien bladsy 50.)

As jy 'n Suid-Afrikaner is, maar jy is in 'n ander land ten tyde van die verkiesing, kan jy by 'n **buitelandse stemlokaal** gaan stem. Dit sal waarskynlik by 'n ambassade of 'n konsulaat wees. Jy moet jou **paspoort** saam met jou neem as jy by 'n buitelandse stemlokaal wil stem.

Dis nou die tyd om jou ID te kry

Jy hoef nie aan enige politieke party te behoort om te kan stem nie.

Jy hoef geen party-lidmaatskapkaart te hê nie.

VERKIESINGSDAG

Op die dag van die verkiesing sal daar 'n gevoel van opwinding wees en die strate sal baie besig wees
MAAR

geen openbare betogings of optogte sal toegelaat word gedurende die 48 uur voor die verkiesing begin het nie tot na die verkiesing geëindig het nie.

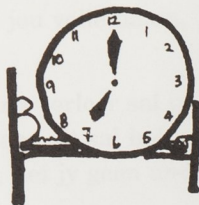
Geen openbare vergaderings of saamtrekke sal toegelaat word in die 12 uur voor die verkiesing begin het tot na dit geëindig het nie.

Daar sal van 7 uur in die oggend tot 7 uur in die aand gestem kan word.

Probeer om so vroeg moontlik te gaan stem.

Aangesien die rye baie lank gaan wees, is dit 'n goeie idee om iets te eet en te drink voor jy gaan stem.

Die OVK sal drinkwater en toilette reël by die

stemlokale, maar jy moet iets vat om te eet indien jy sou honger word:

Jy moet ook 'n hoed of 'n sambreel vat vir ingeval die son warm raak, en 'n kombers of trui omdat die weer in April - veral as dit donker word - koud kan wees.

ONTHOU OM JOU ID TE VAT!

Vervoer behoort maklik beskikbaar te wees. Omdat dit 'n openbare vakansiedag gaan wees, sal taxi's en busse mense na die naaste **Stemlokaal** en terug kan neem.

Daar sal **monitors** en **waarnemers** en lede van die **Nasionale Vredesmag** en die **SAP** wees om te verseker dat vervoer nie onderbreek word en geen intimidasie of geweld voorkom nie.

Miskien sal jy na genoeg aan 'n Stemlokaal wees om soontoe te loop. Baie mense sal saam met jou loop, maar jy moet onthou geen **optogte word toegelaat nie** - moenie toyi-toyi of politieke liedjies sing nie. As jy dink die stappery het 'n optog geword, vat 'n ander pad.

STEMLOKALE

Daar sal baie **Stemlokale** wees.

Hulle sal in plekke soos skole, gemeenskapsale, kerke of groot tente wees.

As jy in 'n afgeleë landelike gebied of op 'n plaas bly, sal daar mobiele Stemlokale wees wat gaan na waar mense is.

Let van die begin van April na plakkate en pamflette op wat jou kan vertel waar jou naaste Stemlokaal is of wanneer 'n mobiele Stemlokaal in jou omgewing sal wees.

As jy nie kan uitvind nie, gaan vra by enige kantoor van Binnelandse Sake, enige OVK-kantoor, enige Landdroeskantoor of enige monitor in jou omgewing.

BY DIE STEMLOKAAL

As jy by die **Stemlokaal** aankom sal jy lang rye sien, maar alles behoort stil en ordelik te wees.

'n Hele ent om die gebou of tent waar gestem word, sal daar geen verteenwoordigers van politieke partye toegelaat word nie en sal daar geen politieke bedrywighede wees nie.

Die enigste mense wat daar toegelaat sal word, is moniteurs en waarnemers wat by die OVK geregistreer is, die verkiesingsbeampies, Stemagente van politieke partye, en die mense wat gekom het om te stem.

Stemagente is lede van die politieke partye wat in die verkiesing staan. Hulle werk is om mekaar en die

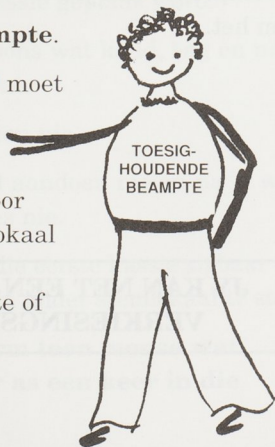
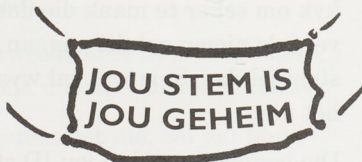
beamptes dop te hou en seker te maak daar is geen kullery nie. Omdat die stemagente, die onafhanklike monitors en waarnemers daar gaan wees, kan jy veilig voel wanneer jy stem.

Hulle is daar om seker te maak niemand probeer jou intimideer nie en dat jou stem jou keuse is en dat jou **stem jou geheim is**. Niemand anders sal ooit weet vir wie jy gestem het nie behalwe as jy kies om hulle vertel.

Die persoon in beheer van die Stemlokaal is die **Toesighoudende Beampte**.

Almal in die Stemlokaal moet haar of sy bevele gehoorsaam.

As jy enige klagtes het oor enigiets wat in 'n Stemlokaal gebeur, moet jy die Toesighoudende Beampte of 'n Monitor vertel.

BINNE DIE STEMLOKAAL

Kyk asseblief na die prentjie van die Stemlokaal.

WYS JOU ID (sien no 1 in die prentjie)

Wanneer jy die gebou of tent binnekom waar daar gestem word, sal jy gevra word om jou ID of ander dokument aan 'n beampte te wys. Sy of hy sal daarna kyk om seker te maak die dokument is eg en nie vervals nie en sal dit nagaan om te kyk of daar nie 'n stempel daarin is wat sal wys dat jy al klaar gestem het nie.

Die beampte sal dan jou ID stempel om te wys dat jy gestem het.

**JY KAN NET EEN KEER OP DIE
VERKIESINGS DAG STEM**

GAAN HANDE NA (sien no 2 in die prentjie)

Dan sal jy gevra word om jou regterhand in 'n klein kassie te sit.

In dié kassie is 'n lig wat sal wys of jy al voorheen in die verkiesing gestem het.

MERK HANDE (sien no 3 in die prentjie)

As jy probeer kul deur 'n tweede keer te probeer stem, sal jy gevra word om dadelik die stemlokaal te verlaat.

As jy nog nie voorheen gestem het nie, sal jou hand sagkens in 'n soort oop kassie geplaas word.

In die kassie is daar 'n spons wat koud, sag en nat voel en onsigbare ink bevat.

Jy sal niks op jou hand sien nie.

Die ink sal jou nie kwaad aandoen nie en na 'n week sal dit nie meer daar wees nie.

Die ink sal in die lig van die eerste kassie sigbaar wees as jy probeer om weer by 'n ander stemlokaal te stem.

Dit is om ons te beskerm teen mense wat probeer kul deur meer as een keer in die verkiesing te stem.

NIEMAND ANDERS KAN DIE ONSIGBARE INK SIEN NIE. DIT KAN NET ONDER DIE LIG IN DIE STEMLOKAAL GESIEN WORD. MOENIE ENIGIEMAND GLO WAT JOU PROBEER INTIMIDEER OM NIE TE STEM NIE DEUR TE VERTEL HY KAN DIE ONSIGBARE INK SIEN NIE. NIEMAND KAN DIT SIEN NIE.

KRY STEM BRIEF

(sien no 4 in die prentjie)

Ná jou ID gestempel is en jou hand gemerk is, sal jy jou **stembrief** ontvang.

Al die partye wat geregistreer het om deel te neem aan die verkiesing se name sal op die **stembrief** wees.

Die volle naam van die party, die partysimbool, die party-akroniem en 'n foto van die party se leier sal op die stembrief wees. (**Akroniem** beteken die kort naam van die party, bv DP vir die Demokratiese Party, KP vir die Konserwatiewe Party, IVP vir die Inkatha Vryheidsparty, PAC, ANC, NP ens.)

(NB. As daar twee stembriewe is, sien asseblief bladsy 44.)

Die stembrief sal so lyk:

DIKWANKWETLA PARTY OF SOUTH AFRICA		DPSA	
INKATHA FREEDOM PARTY		IFP	
NATIONAL PARTY	NP <i>National Party Nasionale Party</i>	NP	
PAN AFRICANIST CONGRESS		PAC	
XIMOKO PROGRESSIVE PARTY		XPP	
AFRICAN NATIONAL CONGRESS		ANC	
CONSERVATIVE PARTY		CP	
DEMOCRATIC PARTY		DP	

Daar is 'n amptelike merk agterop die stembrief, maar dis daar om te bewys dit is 'n egte stembrief en te verseker niemand smokkel 'n klomp nagemaakte stembriewe by die stembus in nie.

MAAK 'N MERK OP DIE STEMBRIEF

(sien no 5 in die prentjie)

Jy sal dan gewys word om na die **Stemhokkie**, wat 'n bietjie soos 'n telefoonhokkie is, te beweeg.

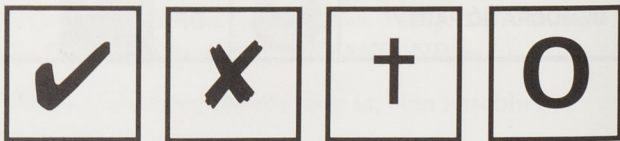
Dit het 'n rak, 'n potlood en afskortings langs die kante sodat niemand kan sien vir wie jy stem nie.

Vee jou stembrief plat op die rak en kyk versigtig daarna. Jy sal die naam of afkorting of simbool van die party waarvoor jy besluit het om te stem, herken.

Vat die potlood in jou hand en **maak jou merk versigtig in die blokkie langs die naam van die party waarvoor jy wil stem.**

Jy kan 'n **kruisie** of 'n **regmerk** of enige ander merk waarvan jy hou, maak, maar **die merk moet binne die Blokkie wees.**

'n Kruisie of 'n regmerk is die beste merke want hulle is maklik om te tel.

Maak net een merk in een blok.

As jy jou merk in meer as een blok maak, sal jou stem nie getel word nie.

As jy 'n fout gemaak het, kan jy jou stembrief terugneem na die Toesighoudende Beampte en haar of hom vra om vir jou 'n ander stembrief te gee. Hy of sy sal die eerste een kanselleer en vir jou 'n nuwe een gee as hulle oortuig is dat jy regtig 'n fout gemaak het.

Jy kan nie jou stembrief na haar of hom vat om te vra of jy reg gestem het nie. Niemand word toegelaat om jou daardie soort raad te gee nie.

Ná jy jou kruis of regmerk in die regte blok op die stembrief getrek het, vou dit in die helfte met **jou merk binnekant** en die **amptelike merk aan die buitekant**.

Moenie dit meer as een keer vou nie. Die amptelike merk moet gesien kan word.

PLAAS STEM BRIEF IN BUS

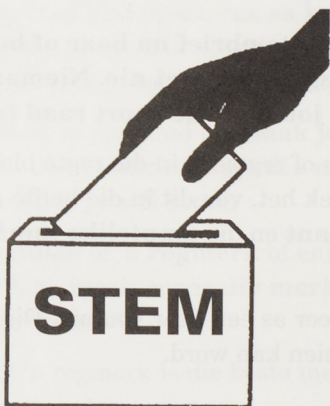
(sien nommer 6 op die prentjie)

Dan beweeg jy van die stemhokkie na die **stembus**. Moenie bekommerd wees nie. Daar sal waarnemers en monitors en beamptes wees wat jou die hele tyd sal wys waarheen jy moet beweeg.

Die **stembus** is 'n bietjie soos 'n posbus. As jou stembrief eers deur die gleuf “gepos” is, kan niemand dit weer uithaal nie.

'n Veiligheidspersoon sal by die bus wag hou en waarnemers en Stemagente sal die hele tyd toesig hou om seker te maak jy kan jou stembrief pos en dat niemand sal inmeng nie.

Jou stem is jou geheim

VERLAAT DIE STEMLOKAAL

Ná jy jou stembrief in die bus gesit het, moet jy uit die gebou of tent loop en wegbeweeg van die Stemlokaal sodat jy nie in die ander mense in die ry se pad is nie.

As daar baie mense buite die Stemlokaal is, sal dit ander mense miskien keer om te gaan stem want dit sal die ry stadiger laat beweeg.

JY HOEF NIE ENIGE VRAE VAN ENIGIEMAND OOR WAT JY GESTEM HET, TE BEANTWOORD NIE.

Niemand weet wat jy gestem het nie.

Jou werkgewer, of jou man, of jou Hoofman, of enige partyverteenwoordiger begaan 'n oortreding as sy of hy jou probeer dwing om te stem soos hulle jou wil laat stem, of jou probeer dwing om vir hulle te vertel wat jy gestem het.

Ná DIE VERKIESING HOEF JY NIEMAND TE VERTEL WAT JY GESTEM HET NIE.

EEN STEMBRIEF OF TWEE?

Terwyl hierdie klein boekie in die begin van Februarie 1994 geskryf word, word daar baie gepraat oor of elke kieser een of twee stembriewe moet kry. Ons weet nog nie wat die antwoord gaan wees nie.

As daar twee stembriewe is, gaan jy een kry om vir die Party wat jy vir die **Nasionale Vergadering** wil kies, te stem.

Die ander een gaan jy gebruik om vir die party te stem wat jy wil kies vir die **Provinsiale Wetgewende Liggaam** in die Provinsie waar jy op verkiesingsdag gaan stem.

Die rede waarom ons twee stembriewe kan hê, is omdat sommige mense een Party vir die nasionale Parlement wil kies en 'n ander party vir hul Provinsiale Wetgewende Liggaam wil kies.

Die twee stembriewe sal miskien nie dieselfde lyk nie. Die name van die Partye kan in verskillende volgorde wees.

Op die Provinsiale stembrief kan daar name van Provinsiale Partye wees wat nie setels in die Nasionale Vergadering wil hê nie.

Ons weet nie tans hoe dinge gaan werk nie en wat presies gaan gebeur nie.

Hier is 'n paar dinge waarvan jy seker kan wees as daar twee stembriewe is:

- * **Jy hoef nie bekommerd te wees nie.** Daar sal baie verkiesingsbeamptes in die stemlokale wees wat jou sal vertel wat om met die tweede stembrief te doen.
- * Die OVK sal al die inligting wat jy nodig het lank voor die verkiesing publiseer.
- * **Die TWEEDE STEM BRIEF is nié daar om jou "TWEEDE KEUSE" te wys nie.**
- * Jy kan jou merk op albei stembriewe by dieselfde Party maak as jy wil hê daardie Party moet jou in die Nasionale Vergadering én in jou Provinsiale Wetgewende Liggaam verteenwoordig.
- * As jy twee verskillende Partye vir die Nasionale Vergadering en jou Provinsiale Wetgewende Liggaam wil kies, kan jy op die eerste stembrief jou merk sit by die Party wat jy vir die Nasionale Vergadering wil kies en op die tweede stembrief jou merk sit by die Party wat jy vir die Provinsiale Wetgewende Liggaam kies.

**DAAR IS NIE IETS SOOS 'N TWEEDE KEUSE IN
DIÉ VERKIESING NIE.**

Kies die party wat jy wil hê jou in die Nasionale Vergadering moet verteenwoordig.

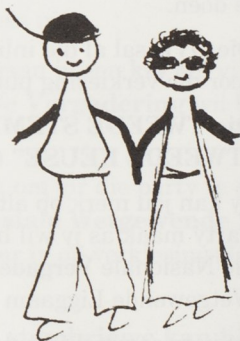
Kies die party wat jy wil hê jou in die Provinsiale Wetgewende Liggaam moet verteenwoordig.

MENSE WAT HULP NODIG HET

Blinde en gestremde mense en mense wat nie kan lees of skryf nie, kan die

Toesighoudende Beampte vra om hulle te help om te stem. Hulle kan ook die Toesighoudende Beampte vra om iemand wat saam met hulle na die stemlokaal gekom het, toe te laat om hulle te help.

Die Toesighoudende Beampte kan toestem indien die persoon saam met hulle wel in die verkiesing mag stem.

As die Toesighoudende Beampte 'n blinde of gestremde persoon help, sal twee agente van verskillende politieke partye moet seker maak die Toesighoudende Beampte plaas die merk presies waar die kieser dit wil hê.

MOENIE LAAT WEES OP STEM DAG NIE.

MENS SAL VAN 7 UUR IN DIE OGGEND TOT 7
UUR IN DIE AAND KAN STEM. AS JY NIE
BETYDS BY DIE STEMLOKAAL KAN UITKOM
NIE, SAL JY NIE KAN STEM NIE.

Moenie laat wees nie

GENEES ONS LAND

SPEZIALE STEMME

As jy in die hospitaal, in 'n ouetehuis, in die tronk (sien op bladsy 29 watter gevangenes kan stem), bedlêend by die huis of swanger is op verkiesingsdag, kan jy 'n **spesiale stem** uitbring.

Spesiale stemme kan net **op Dinsdag die 26ste April 1994** uitgebring word. Die Toesighoudende Beampte sal die Stemlokaal met al die amptenare, Party-agente en waarnemers na al die hospitale, gevangnisse en ouetehuse in sy/haar omgewing bring.

As jy bedlêend by die huis is moet jy iemand wat na jou kyk, vra om voor die verkiesing na enige kantoor van die OVK of Binnelandse Sake of Landdroskantoor te gaan en te vra dat die Toesighoudende Beampte na jou huis toe kom. Jy kan ook enige politieke party vra om dit vir jou te reël.

DIE TEL VAN DIE STEMME

Die Stemlokale sal almal teen Donderdagaand 7 uur op 28 April 1994 deur die OVK gesluit word.

Die stembusse sal deur wagte bewaak word en Party-stemagente en waarnemers sal toesig hou wanneer dit na die **Tellokale** geneem word.

Die stemme sal dan baie versigtig getel word.

Niemand kan hier kul nie want Monitors,

Waarnemers en Party-stemagente hou die tellery die heelyd dop.

Elke stembrief word nagegaan om seker te maak dis 'n amptelike stembrief.

Die tellery sal lank neem. In sekere van die groter Provinsies met groot plattelandse gebiede sal dit lank vat om die stembusse by die Tellokale te kry.

Ná die stemme getel is, sal die uitslae van elke Tellokaal na die OVK gestuur word.

DIE AANKONDIGING VAN DIE UITSLAG

Ons sal lank moet wag voor die uitslag deur die OVK bekend gemaak sal word.

Die OVK moet vir minstens 48 uur wag voor hulle die uitslag van die verkiesing bekend kan maak. Dit beteken ons sal beslis nie voor 7 uur Saterdagmiddag die 30ste April weet wat die uitslag is nie. Ons sal selfs langer as dit moet wag.

Die uitslag moet binne tien dae ná die verkiesing bekend gemaak word. Dit beteken ons moet miskien tot 7 uur Sondagmiddag die 8ste Mei wag.

Die OVK sal besluit of die verkiesing vry en regverdig was.

AS DIE VERKIESING VRY EN REGVERDIG WAS, SAL SUID-AFRIKA SE EERSTE DEMOKRATIESE REGERING BINNE 'N PAAR DAE IN DIE STOEL WEES EN ELKE PROVINSIE SAL 'N DEMOKRATIES VERKOSE WETGEWENDE LIGGAAM HÊ.

As die OVK sê die verkiesing was nie vry en regverdig nie want dis onderbreek deur geweld en intimidasie of bedrog en korrupsie, sal ons 'n nuwe verkiesing moet hê en van voor af moet begin en nog langer moet wag voor ons kan hoop op demokrasie en geregtigheid.

**Ons moet seker maak die verkiesing
is vry en regverdig**

GEVOLGTREKKING

Die Oorgangsgrondwet van Suid-Afrika sluit met dié woorde af:

“Met hierdie Grondwet en hierdie verbintenisse maak ons, die mense van Suid-Afrika, ’n nuwe hoofstuk in die geskiedenis van ons land oop.”

Nkosi sikelel' iAfrika.

God seën Suid-Afrika.

**Morena boloka sechaba sa
heso.**

May God bless our country.

**Mudzimu fhatutshedza
Afrika.**

Hosi katekisa Afrika.

HOE OM 'N IDENTITEITSDOKUMENT (ID) TE KRY

1. Om 'n ID te kry, moet jy na die naaste kantoor van Binnelandse Sake gaan.
2. Jy het twee paspoortfoto's nodig. Omdat daar gewoonlik 'n fotograaf by of naby die Binnelandse Sake-kantoor is, is dit maklik om die nodige paspoortfoto's te kry. Jy hoef nie lank te wag vir die foto's om gereed te wees nie. In dié verkiesing sal foto's, as jy dit nie kan bekostig nie, verniet wees.
3. 'n Vorm moet ingevul word, maar as jy dit nie kan doen nie sal 'n klerk dit vir jou doen. Maak seker die klerk vul die vorms in soos jy dit wil hê.
4. Jou vingerafdrukke sal geneem word. (Dis nou vir alle Suid-Afrikaners so.)
5. Indien jy nog jou ou Verwysingsboek het, neem dit saam om die proses te versnel.
6. As jy nog nooit 'n Verwysingsboek of ID gehad het nie, sal jy gevra word vir 'n bewys van jou geboorte. Die beste bewys van geboorte is jou

geboortesertifikaat. As jy nie 'n geboortesertifikaat het nie, sal jy ander dokumente nodig hê om jou geboorte te bewys.

7. 'n Doopsertifikaat is handig. As jy gedoop is, maar jy het jou doopsertifikaat verloor, gaan vra by die kerk 'n afdruk daarvan. Kerke het rekords van alle doopseremonies.
8. As jy nie gedoop is nie, sal ander dokumente miskien help. Dit kan ou kliniekkarte wees van toe jy 'n baba was, laerskoolbriewe, 'n ou huispermit met jou naam op, 'n brief van die hoofman in die gebied waar jy gebore is, of 'n brief van die eienaar van die plaas waar jy gebore is.
9. As jy nie 'n geboortesertifikaat het nie, kan jy gevra word om te bewys jou ouers was Suid-Afrikaanse burgers. Jy kan hulle Verwysingsboeke of ID's wys, 'n huweliksertifikaat, 'n ou huispermit, of doodsertifikaat. Hulle kan jou vra om jou oudste familielid na die Binnelandse Sake-kantoor te neem.
10. As jy enige probleme het, vra hulp by 'n advieskantoor in of 'n monitor in jou omgewing.

FREE
SIMAHLA
GRATIS

WESTRO
11 Wellington Road Parktown Johannesburg
Telephone (011) 484-7975

ENGLISH – VOTING STATION

1. Show ID or voter card
2. Check hands
3. Mark hands
4. Get ballot paper
5. Make cross on ballot paper
6. Put ballot in box

AFRIKAANS – STEMLOKAAL

1. Wys ID of kieserskaart
2. Ondersoek hande
3. Merk hande
4. Kry stembrief
5. Maak kruisie op stembrief
6. Plaas stembrief in stembus

SOTHO – SEBAKA SA DIKGETHO

1. Botsa pasa (ID) kapa karata ya dikgetho
2. Sheba matsoho
3. Tshwaya matsoho
4. Thola mangolo a ho kgetha
5. Etsa sefapano lengolong la ho kgetha
6. Kenya lengolo la hao lebokosong la dikgetho

PEDI – SETISHI SA DIKGETHO

1. Bontsha bohlatse ka pasa goba karata ya kgetho
2. Lekola matsogo
3. Thinta matsogo ka enke
4. Tsea pampiri ya kgetho
5. Dira sefapano se bjalo ka sekero
6. Phutha pampiri ya kgetho o e lahlele ka lepokising la kgetho

ZULU – ISIKHUNGO SOKUVOTA

1. Veza umazisi wakho (ID) noma ikhadi lokuvota
2. Hlolwa izandla
3. Cwilisa izandla ku – inki
4. Thola iphepha lokuvota
5. Yenza isiphambano ephepheni lokuvota
6. Faka iphepha lokuvota ebhokisini

XHOSA – ISITISHI SOKUVOTELE

1. Veza isazisi (ID) sakho okanye ikhadi lokuvota
2. Qwalasela izandla
3. Yenza uphawu ezandleni
4. Fumana amaphepha okuvota
5. Yenza u nxi (X) ephepheni lokuvota
6. Faka iphepha lakho lokuvota ebhokisini

TSWANA – DITULO TSA DIKGETHO

1. Shupa lokwalo – tsupo (ID) kgotsa karata ya go vouta (tlhopa)
2. Seka – seka matsogo
3. Tshwaya matsogo
4. Tsaya pampiri ya go vouta (tlhopa)
5. Dira sefapano mo pampiring ya go vouta (tlhopa)
6. Letloleng la dingwalo tsa ditlhopo

TSONGO – XITICHI XO HLAWULELA

1. Kombisa (ID) kumbe khadi yo hlawulela
2. Kambela mavoko
3. Fungha mavoko
4. Kuma papila ro hlawulela
5. Endla xihambano eka papila ro hlawulela
6. Nghenisa papila ro hlawulela endzeni ka bokisi

VENDA – TSHITITSHI TSHA KHETHO

1. Kha vha sumbedze linwalo lavho la vhune (basa) kana garata ya u khetha
2. Kha vha sedze zwanda zwavho
3. Kha vha gandise zwanda zwavho
4. Kha vha humbele bammbiri la u khetha
5. Kha vha vhee tshifhambano kha bammbiri la u khetha
6. Jenisa bammbiri ya u khetha bokisini

A VEETU POSTER (VOTER EDUCATION AND ELECTIONS TRAINING UNIT)

